

Allmänna avdelningen

Justitiedepartementet
Straffrättsenheten

Ett särskilt hedersbrott (SOU 2020:57)

Ju2020/03640

Tingsrätten har följande funderingar och synpunkter

Ett särskilt hedersbrott

Som förslaget på bestämmelsens utformning ser ut kriminaliseras inte något beteende som inte redan utgör brott. Inte heller lämnas förslag på att skydda den utsatta från det kollektivistiskt präglade våldet där den utsatta inte har någon att vända sig till. Bestämmelsens utformning innebär en straffskärpning för brott som begås i syfte att bevara eller återupprätta en persons eller familjs, släkts eller annan liknande grupps heder. En sådan straffskärpning finns redan i 29 kap. 2 § brottsbalken och den sistnämnda bestämmelsen är nyligen beslutad om och har ännu inte fått genomslag i rättspraxis. Att då införa ett nytt brott är lite tveksamt.

Rörande förslaget har vi två huvudsakliga invändningar.

Det kollektiva våldet som man vill komma åt med bestämmelsen träffar bara de parallella samhällen som har egna normer och sanktioner som kretsar kring heder. Andra parallella samhällen med egna normer och sanktioner, där ett kollektiv utsätter en enskild för systematiskt våld, uppfyller inte kravet att klassas som hedersbrott. Därmed kan bestämmelsen inte tillämpas gällande brottslighet som begås i kriminella nätverk, i sekter eller andra små samhällen där den utsattas situation påminner om de som utsätts för hedersrelaterad brottslighet. Exempelvis skulle bestämmelsen inte kunna tillämpas i fall som liknar brotten som begicks i Knutby eller Bjästa. Även om utredningen har kommit

fram till att varken en särskild religion eller etnicitet kan kopplas till den s.k. hederskulturen är det klart att etniska svenskar inte omfattas av begreppet. Det finns därmed en överhängande risk för att personer som inte är av svensk etnicitet, eller har ett visst annat ursprung eller religion, och som begår samma gärningar som en etnisk svensk, kan komma att dömas hårdare vid tillämpning av det föreslagna hedersbrottet.

Sammanfattningsvis anser tingsrätten att det finns en uppenbar risk för att tillämpningen av bestämmelsen blir diskriminerande. I avsnittet 7.3.3 Kriminalisering och diskriminering anförs att neutralt utformad reglering som slår hårdare mot en viss grupp inte kan sägas stå i strid med de grundlagsreglerade diskrimineringsförbuden i 2 kap. 12 och 13 §§ regeringsformen (se s. 135–136 och 161). Som exempel anges att de flesta kriminaliseringar drabbar män i större utsträckning än kvinnor eftersom män har en benägenhet att i större utsträckning än kvinnor begå sådana gärningar som lagstiftaren gör till föremål för kriminalisering. Tingsrätten konstaterar emellertid att möjligheten finns att döma kvinnor för de flesta brott. Det framstår däremot närmast omöjligt att döma en etniskt svensk person för det särskilda hedersbrottet. En sådan jämförelse skulle passa bättre i förhållande till brotten om äktenskapstvång, äktenskapsresa och könsstympning där gruppen som kan dömas inte är avgränsad men där utfallet troligtvis visar att vissa grupper drabbas hårdare än andra.

Den andra invändningen rör att det kommer att bli svårt att tillämpa det nya hedersbrottet. Enligt utredningen är det nästintill alltid en närstående som begår den samlade brottsligheten mot den utsatte. De flesta fall där hedersbrottet är tillämpligt skulle därmed lika gärna kunna rubriceras som grov fridskränkning eller grov kvinnofridskränkning. Utredningen anger att domstolen då ska döma för hedersbrottet i stället enligt *lex specialis*. Problemet är att varken grov fridskränkingsbrottet, grov kvinnofridskränkingsbrottet eller hedersbrottet består av ett enskilt brott utan av flera olika brott. Hedersmotivet kommer att behöva styrkas för varje enskilt brott. Vad händer om det inte lyckas? Ska domstolen då döma separat för det bakomliggande brottet eller ska t.ex. grov fridskränkingsbrottet kunna tillämpas som ett andrahandsyrkande? Detta är inte klarlagt. Vidare är det oklart hur bestämmelse i 29 kap. 2 § brottsbalken ska tillämpas vid hedersbrott och vid

fridskränkingsbrotten. Tingsrätten ser därför flera tillämpningssvårigheter med den föreslagna bestämmelsen.

Tingsrätten tillstyrker dock att även brotten i 5 kap. brottsbalken ska ingå i gärningar som kan konstituera grov fridskränkning, grov kvinnofridskränkning och ev. hedersbrott.

Straffskalan för grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning

Utredningen för ett väl utvecklat resonemang rörande fördelar och nackdelar med att höja straffminimum för fridskränkingsbrotten. Det finns en risk för att domstolarna blir mindre benägna att tillämpa bestämmelserna för det fall minimistraflet för fridskränkingsbrotten höjs. Att höja straffminimum för dessa brott skulle dock stå i linje med de straffskärpningar som skett de senaste åren gällande allvarligare våldsbrott. Tingsrätten anser att utredningen resonerat klokt i dessa delar och delar därför uppfattningen att straffminimum nu inte ska höjas.

Detta innebär fortsatta problem för brottsutredande verksamhet att få tillgång till journaluppgifter på grund av gällande sekretessbestämmelser. Tingsrätten anser dock att det är ett kraftigt ingrepp i den enskildes integritet att genomföra de ändringar i 5 § lagen (2005:225) om rättsintyg i anledning av brott samt 10 kap 23 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) som föreslås. Tingsrätten avstyrker detta förslag.

Kontaktförbud

Umeå tingsrätt tillstyrker förslagen på ändringar. Avseende de ändringar som inte görs, i fråga om en utvidgad möjlighet att avlägsna en misstänkt från den gemensamma bostaden, anser tingsrätten att en djupare analys bör göras. Eftersom Sverige fått kritik i det avseendet bör det undersökas närmare hur det ser ut i praktiken samt om möjligheterna att gripa, anhålla och häkta den misstänkte utnyttjas i praktiken. Är det fortfarande så att det i majoriteten av fallen är den utsatta som flyttas till ett skyddat boende istället för att den misstänkte grips?

Med dessa synpunkter lämnar tingsrätten betänkandet i övrigt utan erinran.

Agneta Ögren

Yttrandet har beslutats av lagmannen Agneta Ögren och tingsfiskalen Nora Spahija (föredragande)